

Dózsa István

ADATOK A MAKFALVI DÓSA ÉS A SÓTI CSALÁD TÖRTÉNETÉHEZ

Édesapám Dózsa István 1916. április 26-án született Jászapátiban. Nagyivű pályát futott be; 1938-ban állatorvos-doktori diplomát szerzett, majd gyakornokként és tanársegédként dolgozott az Állatorvosi Egyetemen. 1941-től előbb Szentgotthárdon, majd Marcaliban praktizált. 1958-tól a Fővárosi Állatkert főállatorvosa lett, 1962-ben védte meg Higiénés vizsgálatok a budapesti Állatkert Madárosztályán című kandidátusi disszertációját. 1964-től 1977-es nyugdíjazásáig a Fővárosi Állategészségügyi Telep intézményvezető főállatorvosaként dolgozott.

1979. január 22.-én kezdte írni az "Emlékezéseim" c. többszáz oldalas munkáját, főleg nekünk gyermekeinek. A memoárból sugárzik szülőföldjéhez való ragaszkodás, őseinek és rokonainak tisztelete. Természetesen saját életét, pályafutását is elmeséli, melynek jázsági vonatkozásából válogattam ki az itt következő részleteket. A visszaemlékezést szüleim – általam felkutatott – családfáival egészítettem ki. – Dózsa Katalin

Apai őseim

Jászapáti nagyközség történetében írva vagyon: a makfalvi és dálnoki Dósa család 1700 körül vándorolt be Erdélyből, a Küküllő mentéről és telepedett le a Jászságban. Rövid idő alatt meglehetősen vagyonra és nagy tekintélyre tettek szert, annyira, hogy egyikük: Dósa József a kalapos király II. József uralkodása alatt Jász-Kun Főkapitány lett.

Ez a Jász-Kun Főkapitányság a híres jász-kun privilégium értelmében országos méltóság volt, zászlós úr, akinek zászlaja alatt gyülekeztek a jászok és kunok háború esetén, míg béke időkben is az adott terület legfőbb hatalmi szerve volt.

A történészek biztos sokkal jobban meg tudnák magyarázni ennek a közjogi méltóságnak a mibenlétét, én csak azt tudom nagy úr lehetett, mert - gyermek nélkül halván el - halála után testvérei, vagy hatan pert indítottak vagyonáért az özvegye ellen. A periratok jelentős részét dédnagyapám - Dósa Antal későbbi jászárokszállási főjegyző - lemásolta és abból az derül ki, hogy sok száz hold földje, hatalmas vagyona volt, amit egy latin nyelvű 1791-92-ből való leltár-másolat tételesen felsorol:.. Hogy mi lett a per vége azt nem tudom. Csak gondolom, hogy javarészt az ügyvédek kezén elsikkadt, mert dédapám Dósa Antal - akinek apja volt az egyik perlő, nagybátyja vagyonáért - már nem volt földesúr, csak községi jegyző lett, vagyon nélkül.

Ennek a Dósa Antalnak fiatal koráról nem sokat tudok. Kb. Petőfivel volt egyidős, és ami

egy Dósa név viselőjénél annak idején természetes volt, részt vett a szabadságharcban. Nagyanyám úgy mesélte, hadnagyi rangot ért el és ennek megfelelően becsülettel leült 4 év várfogságot a gyönyörű Tiroiban, Kufstein várában...

Dédapámról még annyit tudok, hogy későn nősült (kb. negyvenéves korában) és 1866-ban született egyetlen leánya (*egy fia kisgyermek korban meghalt -- D.K.*), Erzsébet, apai nagyanyám. Közbevetőleg még annyit el kell mondanom róla, hogy 1945-ben Szentgotthárdon lévén állatorvos, fél év alatt vagy tizenötezer ember fordult meg nálam,... ezek között több jászárok szállási is akadt. Engem furdalt a kíváncsiság és érdeklődtem, jobban mondva említettem nekik, hogy dédapám az ő falujukban volt főjegyző. Megdöbbenve hallottam - nem is egytől -, hogy ismerik a nevét, a róla festett arckép pedig még akkor is ott lógott a tanácsteremben, alatta a neve. Hogy igaz volt-e, vagy sem, sohasem ellenőriztem, bár meglepődtem, hogy közel száz évvel jegyzősködése után még nyoma lehet volt hivatalában.

...Apai nagyszüleim 1882-ben kötöttek házasságot és 14 év alatt "királyi kegyelemmel fiúsított nagyanyám" szült hat gyereket, akik közül egyet kiskorában elvitt a torokgyík (András 8 éves volt). Maradt négy fiú és mint középső, egy leány. Megélhetésüket Jászapáti nagyközségben a kereskedelem biztosította, ami magyarul azt jelenti, hogy falusi boltosok voltak.

Persze a századforduló táján ez sok munkát (volt, amikor egyszerre három üzletük volt), de jó megélhetést biztosított, sőt tartalékként kis vagyonkát is sikerült összegyűjteniük. Nagyapám - aki felesége fiúsítása révén lett "nemes" - élte a vidéki "felső tízezer" kényelmes életét: úri kaszinóba járt, kártyázott, barátkozott. Közülük kiemelem Vágó Pált, aki annak idején jó nevű festő volt és ma is van múzeuma Jászapátin. Az üzletet nagyanyám irányította, nevelte a gyerekeit, vezette a háztartást, ami nem kis munkát jelentett - ha voltak is cselédei -, mert abban az időben a 8-10 bolti inas, segéd is a tulajdonos házában lakott és fizetésükhöz hozzátartozott a teljes ellátás.

Ahogy a fiúk elérték a tizedik évüket, apjuk elvitte őket egy-egy gimnáziummal rendelkező városba, és mivel akkor kollégium még legfeljebb Pápán, Sárospatakon, vagy Debrecenben volt, - meg gondolom olcsóbb volta miatt is - odaadta őket "kosztos diáknak " valamelyik parasztházhoz.

Ami előttem máig érthetetlen: nem egy városba adta őket, hanem ahányat, anyyifelé! Apám Kisújszállásra került, öccse Aradra, egyik bátyja Kézsmárkon diákoskodott, a másik pedig Nagyváradon. Lehet, hogy a hátsó gondolat az volt, minél önállóbbak legyenek?

Édesapám

Apám kiskoromban sokat mesélt diákkoráról, így megpróbálok ezekből egyet s mászt rögzíteni. A kosztos diák rendszer lényege az volt, hogy egy mai szemmel középparaszti kategóriába sorolható (15-20 holdas) család, akinek erre kedve kerekedett és volt megfelelő háza, berendezett egy szobát 3-4 diák részére és kialkudott havi járandóságért kosztot, szállást biztosított nekik. Ezek a diákok azután saját tehetségük, szorgalmuk szerint, vagy tanultak, vagy sem, vagy leérettségiztek vagy idő előtt abbahagyták.. A diákcsínyek napirenden voltak.

De a házigazda sem fukarkodott az ötletekkel. Apám mesélte, hogy 13-14 éves korában a gazda egy vasárnap reggel kiment lovas kocsival a vagy 15 km-re lévő tanyájára és elvitte apámat is magával. Hazafelé a fél úton apám lekérdzkedett a "sürgős" dolgát elintézni. De alig lépett be a kukoricásba, a gazda közibe csapott lovainak és otthagyta. Este lett mire apám hazakutyagolt. Megkérdezte a gazdát, hogy miért hagyta ott? Az azt felelte, hogy csak egy közmondás igazáról akart meggyőződni, amelyik úgy szól: "aki szalad, halad, aki sz...rik, marad"....

Így tehát "érettnek" nyilvánítván, nem volt akadály annak, hogy a "nemesi" család ezen ifjú sarja Jászapáti nagyközség jegyzői hivatalában segédjegyző-gyakornoki állást vállaljon 1910-ben. A következő évben megismerkedett anyámmal, aki a Hevesi úti óvodában már 1908-tól óvónőként működött. A kölcsönös szerelem hamarosan kivirult, de a zord "nemesi" atyai konokság nem adta rá áldását, mert anyám nemcsak póri származású volt, hanem szegény is. Ennek a két adottságnak együttes fennforgása olyan meszaliánsznak számított abban az időben, amit atyai nagyszüleim nem túrhettek el. Megtagadtak minden további segítséget fiúktól és kilátásba helyezték a kitagadást. ha apám kitart szándéka mellett.

Apám szedte a sátorfáját és otthagyván szüleit, faluját, felment Pestre. Itt a kultuszminisztériumban helyezkedett el gyakornokként, majd elvégezve valamilyen felsőfokú számviteli tanfolyamot, számtisztté nevezték ki. Ez már olyan egzisztenciát jelentett, hogy ha anyámnak is sikerül Pesten elhelyezkedni, akkor családot alapíthattak volna. Azonban apám még sorkatonai szolgálata előtt volt, ezért 1913. szeptember 8-án, Kisasszony-napján eljegyezték egymást, és rá egy hónapra apám megkezdte egy éves katonai szolgálatát Egerben. Hogy aztán ebből az egy évből öt lett, azt előre senki sem tudhatta.

Apám testvérei és unokatestvéreim

Legidősebb bátyja: Jenő, meglehetősen csendes, kényelmes ember volt. Megelégedte négy gimnáziummal és visszament szülei mellé boltosnak.

A következő báty, Béla bácsi leérettségizett. Egy malom és villanytelep-tulajdonos családból származó felesége Rózsi néni volt. Hozománya 100 hold körüli birtok volt, előbb Hevesen majd Besenyőtelken művelte, illetve műveltette Béla bátyám, még pedig nem mint tulajdonos hanem mint vő. Ennek a Rózsika néninek volt egy pártában maradt nagynénje, őt elkommendálták Jenő bátyámhoz, nyitottak neki egy üzletet Egerben.. Két lányuk született.

Apám nővérét egy aradi származású tanító vette feleségül: Moldován Jenő. Ez is meszaliász volt.

Apám öccse: Jóska bácsi sem nősült a szülők szándéka szerint, de ő a háború utánra halasztván ezt a tettet, addigra a családi körülmények is erősen átalakultak. Nagynéném férje - Moldován Jenő bácsi - ugyanis rábeszélte nagyszüleimet hadikölcsön jegyzésére és egyéb hasonló, gazdaságosnak egyáltalán nem nevezhető manőverre, miknek következtében vagyonuk, üzletük, házuk mindenestől elúszott, és ők ott maradtak öreg korukra minden támasz nélkül. Leköltöztek Kiskunhalasra - ahova legkisebb fiuk nősült - és nagyapám a húszas évek elején 68 éves korában ott is halt meg, ott temették el. Nagyanyám ezután hozzánk költözött Kispestre.

Apai unokatestvéreimről (tizenegyen voltak) csak felsorolásszerűen: Jenő bácsinak Egerben két lánya volt, Jolán (Conci becenévvel) és Juci. Férjhez mentek, egyikük férje állítólag tengerészkapitány volt, a másikéről nem hallottam.

Béla bácsinak Besenyőtelken két lánya és egy fia volt. A legidősebb - Rózsa - 2-3 éves korában olyan gerincsérülést szenvedett, hogy lábai bénák lettek, nem is fejlődtek tovább. Attól kezdve kb. 60 évig tolókoszin tolták egész életében. Kézimunkázgatott, én mindig jókedvűnek láttam. A fiú László volt, de cisztercitákhoz szegődött és a szerzetesi neve Márton lett. Jelenleg Apátszálláson plébános. Anyjuk halála után együtt élt az apa három gyermekével, akik közül a kisebb lány - Panni - férjhez ment ugyan egy orvoshoz, született egy kislányuk - Erzsí -, de rövidesen elváltak. Maga nevelte fel gyermekét, ma már többszörös nagymama.

Nagynénémnek Ilonka néninek öt gyermeke volt: négy lány és középen egy fiú. Böske volt a legidősebb, gyermeke nem volt

Milka a következő lány: két lányt hozott a világra, Évát és Lincsit. Férje

Matyasovszky János jó nevű sportoló, Balaton-átúszó bajnok, teniszező volt. Milka lányai közül Éva kis korában sokat volt nálunk hónapokig is. Ő 1930-ban született, később Árkus Jóska felesége lett, aki többek között a Ludas Matyi főszerkesztője volt. Később elváltak, egy leányuk született.

Lincsi is férjhez ment, gyermeke is született, de az 1956-os nagy gyermekbénulásos járvány során megbénult, évekig vastüdőben feküdt, fiatalon el is hunyt.

Jenő (Öcsi) volt az öt gyerek közül a középső, a 7. gimnázium után kimaradt villanyszerelőnek ment. 20 éves korában Gyöngyös mellett egy villanyoszlopról leesett és szörnyethalt Nagy kezűgyessége volt, festői hajlamai művészi tehetségre utaltak.

Ica következett: két lánya - Ildikó és Emese - volt,

Piri (Irén) volt a legkisebb, nálam öt hónappal fiatalabb, kétszer ment férjhez, a második házassága nagyon jól sikerült. Férje Fejes Péter rendőr alezredes, kormánypilóta, volt műrepülő világbajnok és emellett rendkívül szimpatikus egyéniség volt. 1977. szeptemberében a MALÉV isztambuli menetrendszerű járatával - mint vezetőpilóta - Bukarest mellett lezuhant és szörnyethalt. Gyermeük nem volt. Jóska bácsi a legfiatalabb öccs, talán harminc éves sem volt, mikor agyvérzésben meghalt. Egy fia maradt, akit anyja, Aranka néni nevelt, keresztanyja: unokanővére Böske volt. A keresztségben az Ákos nevet kapta, de a család csak Bucónak hívta. A budapesti törvényszéken bíró, egy fiát ismerem (ő is jogot végzett).

Anyai rokonságom

Most jöjjenek a póri származású anyai rokonaim. Róluk lényegesen kevesebbet tudok, de nem azért mintha egy percig is szégyelltem volna Őket, hanem részben kevesebben is voltak, és paraszti származásukhoz híven kevesebb szó is esett a messze szakadt oldalágiakról. Gondolom nem volt se dicsekedni, se szégyellni valójuk egymással kapcsolatban. Különben is a munka töltötte ki napjaikat télen-nyáron, nem a rokonlátogatás és pletyka.

Anyai dédapám Sóti József volt a legidősebb, akit személyesen is ismertem. 1840-ben született Jászapátin és 1930-ban halt meg kilencven éves korában úgy, hogy testi és szellemi ereje alig csökkent, csak a látása romlott meg kissé. Egyik nap hazatérve a mezőről, megvacsorázott és reggel nem ébredt fel. El lehet-e képzelni ideálisabb távozást ez árnyékvilágból? Azt hiszem nem! Vele beszélgettem néhányszor: elmesélte, hogy a

szabadságharc alatt osztrák katonák jöttek a faluba, Ő 8-9 éves suttyó volt és az egyik mutogatta, hogy inni akar. Dédapám megértette és a községi kút felé mutatva azt mondta: éppen most hoz édesanyám egy "kossó" vizet (korsó helyett mondták akkoriban, hogy kossó). Erre az osztrákok megijedtek, mert úgy értették, Kossuth jön és gyorsan továbbálltak ivás nélkül. Dédapám mindég büszke volt rá, hogy elijesztette az osztrákokat.

Ilyen történetekre mondja az olasz: se non é vero, é ben trovato! (Ha nem is igaz, de jól ki van találva.). Ezzel persze nem azt akarom mondani, hogy akár egy percig is kétségbevonam volna dédapám szavahihetőségét. Ami az élmény lényegét adta, az az volt, hogy még beszélhettem olyan emberrel, akinek személyes emlékei fűződtek az 1848-as magyar szabadságharchoz, és ez a saját dédapám volt.

Kiskoromban azt hittem ők is nemesek voltak (akkoriban ez még érdekes volt), mert dédapámékat úgy hívták: csehperi Sóti. Később kiderült, hogy ez csak ragadványnév, nem nemesi előnév és nagyapám még jól ki is nevetett. Úgy adódott, hogy dédapám anyját Cseh Erzsébetnek hívták lány korában. Jászapáti a múlt század elején az Erzsébet közhasználatú változata nem Erzsi. Erzsók, Böske, vagy Örzse volt (mint gyerekkorban), hanem Pöre. Így lettek ők a Cseh Pöre gyerekei - megkülönböztetésül a másik Sóti családoktól - csehperi Sótiak.

Dédapámnak három fia volt. A legidősebb apja nevét örökölte, József lett és ő volt az én kedves és máig szeretett nagyapám. (Az apai nagyapámat életemben háromszor, ha láttam, kiskoromban meghalt, így nem nőhetett úgy a szívemhez, mint a közelünkben lakó anyai nagyapám).

A középső fiú Balázs bácsi volt, megmaradt a paraszti sorban, két gyereke volt: Piroska későn ment férjhez egy gyári munkáshoz és Pesterzsébetre költözött, míg öccse Sanyi 4 gimnáziumot végzett Inkább elment dolgozni, a későbbiekben nem tudom mi lett vele

Nagyapám legkisebb öccse: Pista bácsi pedellus lett a Jászapáti Gimnáziumban, bent is laktak. Dédapámat is ők tartották idős korában, én is ott találkoztam és beszélgettem a szabadságharc szemtanújával és szememben "ifjú hősével", aki kikergette az osztrák katonákat szülőfalumból.

Dédapám halála után az öröklésre kerülő vagyon nem tett ki két holdat (úgy emlékszem fianként 900 négyszögöl jutott). Ezeket a földeket Balázs bácsi vette át fivéreitől, mivel egyedül ő tartott ki az ősi földműves foglalkozás mellett. Persze ez a "vagyon" megélhetést nem igen adott, úgyszólván emlékeim szerint Balázs bácsi nyáron aratást vállalt, majd aratás után négy gimnáziumot végzett fiával együtt a tél beálltáig és kora tavasszal is "kötöréssel"

foglalkozott. Ez abból állt, hogy a makadám országutak mellé leszórt nagy bazaltköveket Szolnok és Heves megye területén hosszúnyelű kalapáccsal megfelelő nagyságúra törögették, prizmába rakták és köbméter után kapták a bérüket az útmestertől. (Nagyapám azt mondta, hogy öccse ilyenkor diplomáciai pályán dolgozik, mert ha megkérdezi valaki, mit csinál, azt feleli, hogy "török követ").

Az ilyen "diplomáciai munka" egyébként azt jelentette, hogy a távolságtól függően egy-két hetente kerültek csak haza vasárnapra alsót váltani, elvégezni az otthoni férfimunkát és zsákba rakni a következő heti - két heti - elemőzsiát: kenyeret, szalonnát, hagymát, száraz lebbencset, amiből néha levest főztek maguknak, vagy "öhömöt", ha már nagyon hiányzott a meleg étel. Ez utóbbit is bográcsban készítették, úgy, hogy a lebbencset vízben főtt krumplival, egy kis szalonna-darabkával, megsóva, paprikázva addig rázták a nyílt tűz felett, amíg elég sűrű massa nem lett. Ja még vöröshagymát is karikáztak hozzá! Állítólag azért hívták öhömnek, mert ha nem volt rá valami jó kis innivaló, úgy összeragadt tőle a szájuk, hogy bármi kérdésre csak öhöm lehetett a válasz.

Balázs bácsi felesége Örzse néni és lánya Piroska művelték a kis földet, amellet napszámba jártak, kora ősztől pedig reggel és este 50-60 libát is tömtek bérben. Egyszóval élték zokszó nélkül koruk átlagos szegényparaszti életét, zúgolódás, sopánkodás nélkül, sokat nélkülözve, de optimizmusukat mindig töretlennek láttam. Ha gyerekkoromban lementem hozzájuk nyaranta néhány napra, minden jóval elláttak és vályogházukban a kemencesutban élményszámba ment az alvás. Szomszédjuk fazekas volt, ahol félnapokig néztem szinte tátott szájjal a korongozást, festést, égetést. Ha pedig valakinek tányérja, köcsögje, cserépfazeka megrepedt, vagy eltört, addig el sem dobták, míg megdrótozva újra használhatóvá tudták tenni.

Nagyapám 1864 februárjában született, a sorozáson huszárnak vált be: büszkén mondta mindig, hogy hetes huszár volt. Sokfelé szolgált, én Tolnára és Mözsre emlékszem, mert mesélte, hogy valami stikli miatt ezeken a helyeken ült napokig kóterben, ami az adott körülmények között egyenlő volt egy disznóállal. Mindamellet szerette a katonaéletet, mert tudta, hogy otthon nem várja az örökölhető vagyon, és "állami állásra" elsősorban a továbbszolgálásoknak volt esélyük. Leszerelése után 1888-ben elvette feleségül Balajti/Balajthi Petronellát, aki szép neve ellenére hozzá hasonló szegényparaszti családból származott. Születéséről azt mesélte, hogy anyja 1870. szeptember 27-én kiment krumplit szedni a határba. Dél felé érezte, hogy kezdődnek a tolófájások. Még két sor krumpli szedetlen volt, nem akarta abbahagyni, összeszorította a fogát, és rendben befejezte a munkát.

Akkorra azonban már annyira előrehaladott a szülési folyamat, hogy nem tudott hazamenni: a krumpliföld végén megszülte nagyanyámat minden külső segítség nélkül. Amikor délután a szekér kiment a krumpliért, már egy sivalkodó kislányt is vitt magával haza, nagyanyámat.

1890. október 10-én megszületett édesanyám - mint felmenőim valamennyien - Jászapátin. Nagyapámat fegyőrnek vették fel, és Nagyenyedre helyezték. Édesanyám itt járt óvodába és mint mesélte, nagyszakállú ovóbácsijuk volt. 3-4 éves volt anyám, amikor az óvodában belelőkték egy vizes dézsába. Tüdőgyulladást kapott, nagyon sokáig beteg volt, és ennek maradandó nyoma élete végéig elkísérte.

Nagyanyám nem tudta megszokni Erdélyt, hiszen minden őse alföldi volt, ezért nagyapám még a Millennium előtt felkerült Pestre, ahol 1895-ben rendőr lett. Persze nem fizették agyon őket, ezért Kispesten vettek ki olcsó lakást, és nagy áldozatok árán nevelték, taníttatták anyámat és 1898-ban született öccsét, Józsi bátyámat. Nagyapám éjjeli szolgálatot vállalt, és 20 évig őrzött éjjel egy bankot, mert ez több jövedelmet jelentett. Anyám óvónőképzőt végzett a VII. kerületi Rózsák terén lévő óvónőképzőben, öccse leérettségizett, de ez a taníttatás a szülők részéről a legaszketikusabb lemondást követelte. Anyám sokszor mesélte, hogy nagyapám száraz kenyeret vacsorázott ecetes paprikával, mert még szalonnára sem tellett heteken át.

Annak idején négy középiskola után két év volt az óvónőképző és ennek elvégzése után anyám szülőfalujában vállalt állást, úgy tudom, 1908-ban. Gyenge tüdeje, az alföldi por és az akkor meglehetősen "közforgalomban lévő" tuberkulózis-fertőzés közös eredményeként rövid idő múlva "tüdőcsúcshurutot" állapított meg nála az orvos. Tovább tanított Apátin, és érdekes, hogy a gyerekek nem óvónéninek szólították, hanem "kedves-néni"-nek. Ez annyira passzolt természetéhez, hogy unokatestvéreim - emlékszem - haláláig kedves néninek hívták, nem pedig Terike néninek.

Anyám - akit helyben óvodás kisasszonynak neveztek még férjhezmenetele után is - sokat mesélt arról, milyen szegénység volt a falujában. Például emlegette, hogy az óvodás gyerekek nagy része olyan kenyeret vitt tízóráira, amire nyáron dinnyelevet csurgattak a szülők, hogy édes legyen. Pedig óvodába nem is a legszegényebbek gyerekei jártak!

Anyám 1910-ben megsajnált egy kislányt - Kakukk Viktóriának hívták -, aki sokadikként született és jócskán elmaradottan egy nagyon szegény családból, és akkoriban 9 éves volt. Édesanyja meghalt, apja pedig toronyőri tisztséget töltött be a faluban. Ez az Alföldön azt jelentette, hogy fenn lakott a templom tornyában és a körbefutó "erkélyről" kürtjellel jelezte az órákat mind a négy világtáj felé. Közben tűzfigyelő szolgálatot is ellátott.

Ha tüzet észlelt, ő riasztotta a községet a tűzoltáshoz, akár a faluban, akár a szántókon keletkezett. Ezen kívül ő volt a harangozó is. Visszatérve Viktusra, őt anyám maga mellé vette "kiscselédnek", aki segített az óvodás kisasszonynak a háztartásban, közben tanult is, és kis megszakítással közel 35 évig élt nálunk.

Most egy kicsit visszakanyarodnék az édesapám szüleinek - Dózsa Lajos István és Sóti Teréz - az eljegyzéséhez. Nagypapám katonai bevonulása előtt egy hónappal tartották meg az eljegyzést azzal, hogy egy évi szolgálat után leszerel és megtartják az esküvőt. Az egy év önkéntesi idő hamar eltelt volna, de leszerelése előtt kitört az első világháború és apám a keleti frontra került. Lövészárkokban, kiépített fedezékekben töltötte napjait. Kézügyessége messze átlagon felüli volt, így az árokban faragott egy szép nagy fadobozt és egy botot többek között (mindkettő ma is megvan). A bot fogantyúja egy kucsmás kozákfejet ábrázol. 1915 tavaszán megsebesült - bal karját, tenyerét lötték át - és ez adott alkalmat arra, hogy sebe gyógyultával néhány hét szabadságot kapott. Ha felkötött karral is és tar-kopaszon, de 1915. július 27-én megtarthatták esküvőjüket Jászapátin. Apám két hét múlva mehetett vissza Bukovinába, a Kárpátok túlsó oldalára "védeni a hazát". Kirlibaba, Dornavatra községnevek ma is élénken élnek emlékezetemben, apám annyit mesélt róluk.

Én menetrendszerűen érkeztem 1916. április 26-án, pontosan igazolva az ősi megfigyelést: egy "átlag-ember" kilenc hónap alatt válik életképes csecsemővé anyja szíve alatt. Hogy mennydörgés-villámlás között jöttem a világra ez semmiféle kihatással nem volt életem sorsára. Születésemkor orvos is volt anyám mellett - Szaller doktor, aki később Jász-Nagykun-Szolnok vármegye tiszti főorvosa lett. Ügyes ember volt... Úgy alapozta meg hírnevét Jászapátin, hogy egy jómódú paraszt lányán heveny vakbélgyulladást állapított meg. Mivel azonban a szolnoki kórház messze volt, pláne szekéren - vállalta az azonnali műtétet a falusi tiszta szobában. A műtét sikerült, sőt a beteg meg is maradt. A boldog apa pedig két vagon búzát ajándékozott az orvosnak. A "hálapénznél" azonban sokkal többet jelentett a sikeres műtét hírének gyors elharapódzása az egész Jászságban, úgyhogy Szaller doktor karrierje egy csapásra megalapozódott.

x

Tehát édesapám megszületett, nagypapám fronton volt. Természetesen nagyanyám megírta az örvendetes eseményt férjének, aki ekkor már tartalékos hadnagy volt és századparancsnok. Kihallgatáson szabadságot kért, hogy lássa kisfiát. Amint megtudta a jó hírt, hogy hazamehet, összecsomagolta faragványait, és a lényeg: édesapám részére himzett pólyatakarót. Elindította a cuccát a csicskásával a törzshöz, gondolván, hogy Ő csak reggel

kényelmesen sétálva teszi meg az erdőn átvezető hat kilométeres utat. Mint ahogy édesapám írja: "Ember tervez, Mars isten végez": Éjjel az oroszok két napig pergőtűzet kezdtek zúdíítani nagyapámék frontszakaszára, áttörték a frontot és Ő hadifogoly lett. Itt írta meg a Tovariss című könyvét.

Persze a csicskás megérkezett Jászapátira a csomaggal, és közölte, hogy nagyapám elesett, itt a "hagyatéka". Sokat mesélt róla, dicsérte őt nagyon. Rövidesen megérkezett a vöröskeresztes értesítés is a rózsaszínű tábori levelezőlapon, mely közölte Theresa Dózsával, hogy férje 1916. szeptember 16-17-én a Kirlibaba melletti harcokban eltűnt, lehet, hogy orosz hadifogságba került. Másfél évi hírnélküli várakozás után 1918 elején beállított lakásukba nagyapám. Elmesélte bonyodalmas hadifogságát, szökéseit stb. míg végre hazaérkezett.

Melléklet

A DÓSA CSALÁD

D ó s a György - O l á h Erzsébet

Dósa Pál - Balati/Balajthy Erzsébet (első felesége)
1708.1.25.-1781.4.26. -1743.
esk. 1828.11.20.
(Ő kapta a nemességet Mária Teréziától)

D. Pál - Majzik Klára
1732.1.24.-1792.9.27 - 1788.
esk. 1761.

D. Ferenc - 1.) Stegner Krisztina
1776.1.20. 2.) B o r o s Mária - ref.
1840.4.29. 1797.4.21.Jász-kis-ér
esk. 1838.5.9. Jász-kis-ér

Tanú: Balati József
Vágó Ignátz

D. György / Gergely - Vágó Ilona
1765.2.1.

D. Gergely (22) - Besze Erzsébet

Boros D.Pál (23) - Nagy Júlianna(19)
J.k..ér1822.1.26. 1826.8.13.-1895.9.28
(szülők:Nagy József-Preitz Júlianna)
esk. 1845.6.26. J.a. r.kat

1791.3.30.-1886.11.19. 1792.9.14.

esk. 1812.11.13.
D. Antal - Komáromi Rozália Jber
J.berény1826.7.30.- J.b. 1842.8.3.-

1880.11.14. J.apáti J.a. 1884.5.18.
tüdővész vízkór

esk.1862.2.14.J. berény

(Boros) Dósa József
J.a.1854.3.20.-1922.7.24.Kkhalas

D. Erzsébet (fiúsítva lett)
J.apáti 1866.2.16.-1939.10.Bpest

esk. 1882.5.20.

Dózsa Lajos István Sóti Teréz
J.a. 1892.8.16.-1934.3.19.Bp. J.a. 1890.10.10.-1939.1.15.Bp
esk. 1915.7.27. J.a.

D.István - Kovácsffy Mária
J.a. 1916.4.26.-2000.4.17.Bp. 1922.1.2.Marcali
Esk. 1941.3.8. Dombóvár

A SÓTI CSALÁD

Sóti Mihály --esk-1796.11.20. -- Cseh Erzsébet
1774.3.12.-

Sóti József -- ---- - ---- - ---- Vígh Klára
1803.4.20.

S. József -- esk.1862.11.19. -- Tóth Gazsi Appollónia
1840.10.25.-1930. 1842.6.6.-
(jobbány volt)

S.József -- esk.1888.11.15. -- Balajthy Petronella
1864.2.21.-1932.1.6.Bp. 1870.9.27.-1922.11.2. Bp.

S ó t i Teréz -- esk.1915.7.27. -- Dózsa Lajos István
1890. 10 10-1939.01.15. Bp. 1892.08.16-1934.03.19. Bp.

Dózsa István -- esk. 1941.03.08. -- Kovácsffy Mária
1916.04.26. - 2000.04.17. Bp. 1922.01.02.

Öt gyermekük született: Mária 1941., Éva 1943., András 1945., Veronika 1946., Katalin 1948.

Képfelirat

Dózsa Lajos István -Sóti Teréz esküvőjük idején 1915.július 27-én